

Nærings- og handelsdepartementet

Postboks 8014 Dep
0030 OSLO

Innspill til NHDs kunnskapsinnhentingsprosjekt: Verdiskaping i nord

Nordland fylkeskommune viser konferanse prosjektet *Verdiskaping i nord*, og konferansen i Svolvær 16. april. Nedenfor følger et kortfattet innspill til prosjektet fra Nordland fylkeskommune. Vi utdyper gjerne problemstillingene i videre prosess.

Vi er opptatt av flere sentrale tema:

1. Kunnskap og innovasjon - hvordan bygge kompetansearbeidsplasser gjennom mer helhetlige verdikjeder
2. Reiseliv og potensialet i næringen
3. FoU og innovasjon i fiskeri og havbruk
4. Betydningen av infrastruktur.

Kunnskap og innovasjon – bygge helhetlige verdikjeder

I hele Nord- Norge har vi et særdeles godt grunnlag for verdiskaping basert på ressurser i naturen. Vi har bl.a.:

- Fiskeri, havbruk og øvrige biologiske ressurser, samt betydelig maritim aktivitet.
- Landbruk, skogbruk og reindrift som produserer unike arktiske kvalitetsprodukter.
- Petroleumsektor med lovende funn i både Norskehavet og Barentshavet.
- Mineraler som står klare til utvinning i hele landsdelen.
- Naturen gir store muligheter for opplevelser og turisme.

Vi finner gradvis å nye løsninger, gjennom teknologi og ny organisering av ressursforvaltning, som sikrer en bærekraftig forvaltning av våre naturressurser.

Nordland er et fylke hvor det per 1.1.2012. bor 238 320 personer. Dette utgjør 50,6 pst av befolkningen i Nord- Norge. Folk flytter i dag til Nordland og vi ønsker at flere skal flytte hit. Det er menneskene i Nordland som er vår viktigste ressurs.

Men erfaring viser at det å være en ”råvare”-produsent, altså å sende varene ut av regionen og landet, ikke fullt ut realiserer potensialet for verdiskaping i landsdelen. Vi må utvikle økonomien i landsdelen slik at vi er konkurransedyktige i en framtidig kunnskapsøkonomi for å bygge lønnsomme bedrifter og bærekraftig utvikling.

For å få til dette må vi støtte gründere og bedrifter som kan bygge det vi i kan kalle helhetlige verdikjeder. Vi må utvikle kunnskaps- og tjenesteøkonomi rundt råvarene og naturen vår. Dette gjør vi gjennom støtte til industrietablering og utvikling av forretningsmessig tjenestetilbud i randsonene rundt våre viktigste fortrinn – nemlig naturen vår og dens ressurser.

Fylkesrådet i Nordland mener altså at en kjerneproblemstilling for framtidig verdiskaping Nord-Norge er :

- *hvordan skape kompetansearbeidsplasser i verdikjedene i de dagens dominerende næringer, som industri, reiseliv og fiskeri/havbruk?*

Fylkesrådet i Nordland viser til et betydelig antall studier og analyser av verdiskapingsmuligheter i hele Nord- Norge, se vedlegg. For å komme videre foreslår vi derfor et eksperimentelt og uttestende kunnskapsinnhentingsprogram hvor vi både bygger kompetanse og erfaring. Vi trenger praktisk kunnskap om hvordan vi skal utvikle en kunnskapsøkonomi med utgangspunkt i en "råvareregion" hvor lange avstander er et sentralt stikkord.

Vi må særlig se på potensialet i næringene fiskeri og havbruk, reiseliv, mineraler, energi og industri. Men aller viktigst vil være å se på *tverrsektorielle problemstillinger* – vi har mye å hente på å se ulike næringer mer i sammenheng.

Et eksempel på det er *havet* som ressurs. I framtidig utvikling av Nordområdepolitikken og i relasjon til våre naboer i arktis vil *havet* få sentral betydning. Et helhetlig blikk på havets muligheter og potensial for bærekraftig næringsvirksomhet vil omfatte alle våre viktigste næringer: marin, biomarin og maritim, petroleum, energi, opplevelser og mineraler. Sikkerhet og beredskap blir viktige tilliggende aktiviteter. Her har vi et stort potensial for utvikling av kompetansearbeidsplasser, forskningsaktivitet, forretningsmessig tjenesteytende bedrifter.

Fiskeri og havbruk

Det er særlig to problemstillinger som har relevans i forhold til videre vekst og utvikling innen marin sektor. Den ene dreier seg om FoU og innovasjon, den andre dreier seg om risikokapital.

Nordland har Norges største sjømatnæring målt i verdiskaping. Næringens størrelse og gjennomslagskraft internasjonalt reflekteres imidlertid ikke ved omfang av og investeringer i innovasjon og FoU. Det er flere årsaker til dette. Nordland har hatt en sein utbygging av FoU tilbud gjennom høyskole og universitet. Institutter innen teknologi og naturvitenskap er lokalisert utenfor fylket (Nofima, HI, SINTEF mv). Mange bedrifter i tradisjonell fiskerinæring har svak kontakt med FoU-miljøer og etterspør i liten grad personell med høyere utdanning. Konserner med produksjonsbedrifter i Nordland lokaliserer oftest FoU avdelingen til hovedkontor og utland. SIVA, Nordland fylkeskommune og IN, Nordland bruker virkemidler for å styrke innovasjonsarbeidet i bedriftene og øke privat og offentlig FoU- investeringer. Viktige redskaper er inkubatorer, kunnskapspark og næringshager.

Det er til dels betydelige forskjeller mellom oppdrettsnæringen og fiske/fiskeindustri. Dette resulterer også i forskjeller på hvordan innovasjon og utviklingsprosesser kan drives fram i næringa. Mens mange oppdrettsselskaper har en egendynamikk og gode finansielle forutsetninger til å arbeide med innovasjonsprosesser, har den tradisjonelle fiskerinæringen vanskeligere for å generere prosjekter og finansierte utviklingsarbeid. Strukturelle forskjeller

forsterker ulikhetene og evnen til å definere og etterspørre FoU og innovasjon i bedriftene.

Det arbeides for tiden med å utvikle en bedre innovasjonsstruktur i Nordland. Blant annet ved etablering av nytt overgripende innovasjonsselskap; Nordland Marin. Dette selskapet tar sikte på å legge seg tett opp til UiN og vil måtte bygge bro mellom bedriftene og de øvrige utviklingsselskapene på den ene side, og FoU-miljøene på den annen side. Tilgang på risikokapital i form av et investeringsfond som retter seg mot marin sektor, vil være et annet virkemiddel som vil kunne ha stor effekt. Det er imidlertid behov for et bredt spekter av finansielle virkemidler, alt fra pollen kapital til venture kapital. Det er behov for å utrede et fond av betydelig størrelse, som kan ha Nordland og eventuelt hele Nord-Norge som virkeområde. Forvaltningen av fondet kan legges tett opp til Nordland Marin, gjennom managementavtale. Tiltak som kan styrke bedriftenes markedsorientering anses som svært viktig. Dette kan være kompetansehenvende virkemidler, så som trainee ordninger, støtte til økt internasjonalisering, samt støtte til prosjekter som har som mål å introdusere sjømat i nye markeder.

For å forsterke dette arbeidet ser vi derfor stor nytte av en innhenter mer kunnskap om:

- Hvilke faktorer vil ha størst effekt for å mobilisere flere aktører til økt FoU og innovasjon?
- Eierstruktur og kapitalsituasjonen i næringen.
- Potensielle effekter ved forbedret kapitaltilgang for næringen?
- Kartlegge hvilke nettverk og kompetansemiljøer bedriftene deltar i.

Reiseliv

Reiselivet i Nordland tilbyr stadig mer komplekse opplevelsesprodukter og næringen er i en prosess der den blir stadig mer kompetanseintensiv. Reiselivsnæringen i Nordland er i vekst og har et stort potensiale for videre utvikling

I en rapport fra Mimir gjennomført i 2011 på oppdrag av Innovasjon Norge, oppgir 83 % av aktørene i reiselivsnæringen at forskning er viktig for utviklingen av reiselivet i Nord-Norge. Dette er også tilbakemeldingen fra Arena Innovative opplevelser der mange toneangivende reiselivsbedrifter deltar. Bedriftene melder tilbake at de har behov for mer presis og anvendbar markeds kunnskap for å kunne utvikle attraktive reiselivstilbud. Konkrete kunnskapsbehov er riktig prising, kundebehov og – forventninger, markedskanaler og markedssegmenter det er mest lønnsomt å satse på. Reiselivsnæringen ønsker mer kunnskap rundt samarbeid mellom bedrifter, destinasjonsselskap og offentlige aktører. Næringen ønsker mer kunnskap om systematikk rundt nettverksbygging og å bygge gode samarbeidsrelasjoner. Et siste prioritert kunnskapsbehov er metodikk og datagrunnlag for å kunne måle effekt av tiltak som markedsføring i reiselivsnæringa

Like viktig som kunnskapsbehovet er hvordan kunnskapen produseres og hvordan ny kunnskap brukes til innovasjon i reiselivsbedriftene. I Nordland har tre prosjekter samvirket på en effektiv og god måte for å øke kompetanse og innovasjonsgraden i reiselivsnæringa. Arena Innovative opplevelser har vært den viktigste enkeltfaktoren. Gjennom arenaprosjektet er det det skapt en felles læringsarena, men også en arena som har diskutert sitt kunnskapsbehov og vært bestillere av ny forskningsbasert kunnskap. Arena Innovative opplevelser har vært en viktig premissleverandør for utvikling av VRI Reiseliv i Nordland og har brukt virkemidlene i VRI i sitt utviklingsarbeid.

Det siste elementet har vært forskningsprogrammet Opplevelser i Nord som har vært tett koblet med VRI reiseliv og Arena Innovative opplevelser.

Samspillet mellom de tre prosjektene Arena, VRI og forskningsprosjektet har bidratt til at reiselivsnæringen har startet prosessen med å bli en kompetansebasert næring som etterspør forskning. Nordlandsforskning gjennomførte i 2008 en nullpunktsanalyse blant de deltagende bedriftene i Arena. 85 % av bedriftene mente da at FoU hadde liten relevans for bedriftenes innovasjonsevne. I undersøkelsen fra Mimir i 2011 svarte 83 % av bedriftene at kontakt med forskningsmiljø var viktig for bedriftenes innovasjonsevne.

Endringene i læringssystemer og bedriftenes evne til å ta i bruk forskningsbasert kunnskap i sitt utviklingsarbeid er oppsiktsvekkende. Metodikken og virkemidlene bør videreføres både i reiselivsnæringen og i andre næringer i regionen som har behov for kompetansebasert utvikling.

Nordland fylkeskommune viser til innspill fra aktørene i reiselivsnæringen. Vi ser det som særlig relevant at det i kunnskapsinnhentingene gjøres en potensialanalyse for reiselivsvirksomheten i regionen med et 20-års perspektiv. Denne analysen bør se på ulike scenario knyttet til:

- ulike infrastrukturinvesteringer, f.eks. flyplasstruktur
- organisering, kompetansebehov, struktur og eierskap i næringen
- markedspotensial, f.eks. i det asiatiske markedet.

Infrastruktur

Gjennom århundrer har infrastrukturen i nordområdene generelt vært innrettet mot effektiv transport av naturressurser og råvarer fra nord til foredling sør. For Nord-Norges del har denne eksporten i utgangspunktet dreiet seg om fisk til det europeiske marked, og etter hvert også mineraler der en har hatt en viss foredlingsgrad på grunn av rimelig vannkraft. Etter hvert som transport av energi også har blitt mer effektiv og rimeligere, har også foredlingsgraden og verdiskapingen sammen med energien i stor grad forflyttet seg sørover.

For å utnytte potensialet i landsdelen må det foretas koblinger mellom naturressurser (for eksempel petroleum og mineraler), arbeidskraft og kunnskap. En viktig forutsetning for dette er at transportinfrastrukturen i større grad utvikles for å legge til rette for intern transport innen denne regionen på tvers av landegrensene.

I lys av dette, er det særdeles viktig at Nord-Norge styrker øst-vest forbindelser for transport av ulike råvarer som malm og mineraler, gass og øvrige energi samt for arbeidskraft. For større bulktransporter vil sjøtransport ha stor betydning, men ut fra malm- og mineralforekomstenes beliggenhet vil jernbanetransport være mest interessant.

Kapasitetsøkning på Ofotbanen/Malmbanen, etter hvert med dobbeltspor, for å ta mest mulig av den sterkt økende malmtransporten er for tiden mest akutt. Her kan det også komme behov for betydelig transport av gass (LNG), inntil det evt. blir aktuelt å bygge rørledninger.

Det er videre kartlagt betydelige mineralforekomster i Västerbotten i Sverige, der utskipping av betydelige volum nikkell skal skipes ut fra Helgeland (Mo i Rana). Dette sammen med innføring av svoveldirektiv og øvrige restriksjoner for skipstrafikken i Østersjøen kan bidra til sterkt økende interesse for eksport og import av gods fra Sverige og øvrige Østersjøområdet over havner i Nord-Norge.

Med dette som utgangspunkt er allerede igangsatt prosjekt for å vurdere markedsgrunnlaget for en fremtidig kobling mellom Nordlandsbanen på Helgeland og det svenske jernbanenettet i Storuman for å møte et behov som kan komme i løpet av forholdsvis kort tid.

Utbygging av jernbanenettet anses på denne bakgrunn svært viktig i et nordområdeperspektiv, og når dette er sagt kan en ikke unnlate å nevne videreføring av Nord-Norgebanen fra Fauske og nordover i det minste til Narvik. Denne vil i tillegg til å være en hovedåre for transport av generelt gods innen Nord-Norge, også være en reserveløsning og alternativ til Ofotbanen i tilfelle uforutsette hendelser.

Med hensyn til kunnskap ligger det en svært viktig oppgave å innhente, samordne og videreutvikle kunnskapen om transport sett til utnyttning av naturressurser på tvers av nasjonsgrensene i nord. I utgangspunktet har en i nord forholdsvis liten egen kompetanse på viktige områder innen transport og logistikk, og det må derfor stilles betydelige virkemidler til disposisjon for å legge til rette for nye kompetansemiljø innen området.

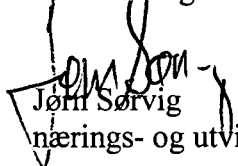
Konkret er det i forbindelse med fremtidige infrastrukturutbygginger ønskelig med en omfattende analyse av den samfunnsøkonomiske nytten av satsing på infrastruktur i nord. Det må spesielt vurderes hvorvidt det i et fremtidsperspektiv er riktig å satse på en mer omfattende utbygging av jernbaner i forhold til veg, i lys av de lange transportlinjer vi har i nord – både internt og eksternt.

Annet

Andre problemstillinger som bør vurderes:

- Behov og potensial for framvekst av ”nye næringer”, bl.a. innenfor IKT og øvrig forretningsmessig tjenesteyting.
- Behovet for tilflytting og rekruttering av arbeidskraft. Forholdet mellom tilbud og etterspørsel av arbeidskraft i lys av vekstmuligheter i regionen.
- Hvilke særlige kompetanseutfordringer står landsdelen overfor og dimensjonering og innretning av utdanningssystemet.

Med vennlig hilsen

Jørn Sørvig
nærings- og utviklingssjef

Una Sjørbotten
seniorrådgiver

Vedlegg	DokID
VEDLEGG.doc	270582
Høring - Kunnskapsinnhenting om virkninger av petroleumsvirksomhet for det nord-østlige Norskehav	218437
LoVe 2025 - rapport og anbefalinger fra styringsgruppen	131032
Rapport LoVe 2025	139560
LoVe2025 fylkesrådet.ppt	270662

Kopi til:

Fiskeri- og kystdepartementet	Postboks 8118 Dep	0032	OSLO
Kommunal- og regionaldepartementet	Postboks 8112 Dep	0032	OSLO
Miljøverndepartementet	Postboks 8013 Dep	0030	OSLO